

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ ЕКСТЕРИТОРІАЛЬНОСТІ ОРГАНАМИ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ ПРИ РОЗГЛЯДІ ЗАЯВ ПРО ПРИЗНАЧЕННЯ ПЕНСІЙ

Петросян Кристина

В статті здійснено аналіз основних принципів надання електронних послуг, зокрема органами Пенсійного фонду України. Висвітлено принцип екстериторіальності, який сприяє прозорості системи контролю за процесами призначення та перерахунків пенсій, оптимізації навантаження на працівників Фонду та мінімізує корупційні ризики. Зауважено на необхідності подальшого розширення онлайн сервісів, що надаються органами ПФУ.

Ключові слова: *принцип, принцип екстериторіальності, ПФУ, пенсія, цифровізація.*

В умовах глобалізаційних процесів особливого значення набула диджиталізація, що в перекладі від англійського «digital» означає «цифровий». Диджиталізація суттєво допомагає прискорити роботу людини та зробити відкритим доступ до інформації і послуг. Доступність і відкритість інформації є фундаментом розвитку демократичної країни, в якій кожна особа має змогу отримати необхідну державну послугу, консультацію тощо. У 2012 році в Україні була започаткована реформа у сфері адміністративних послуг шляхом прийняття Закону України «Про адміністративні послуги», що визначив поняття адміністративної послуги як результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та / або обов'язків такої особи відповідно до закону [1]. Однак в подальшому, з розвитком суспільних відносин виникла необхідність також у наданні послуг в електронній формі, що сприяє ефективності і прозорості роботи органів державної влади, органів місцевого самоврядування, та спрощує процес отримання таких послуг з одночасним виключенням корупційних ризиків.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування наразі надають доволі широкий спектр електронних послуг, мета яких, на думку А.А. Барікова, зводиться до:

- надання послуги в інтегрованому вигляді через мережу Інтернет (замість того, щоб відвідувати різні органи влади, можливість здійснення всіх операцій в одному місці, доступ до якого є неперервним;

- подолання інформаційної нерівності (доступність нових технологій для менш забезпечених верств населення);

- перебудова взаємовідносин з населенням з можливістю органам влади використовувати нові інформаційні технології з урахуванням індивідуальності людини і надання їй персоналізованих послуг;

- сприяння розвитку демократичного суспільства з максимальною участю громадян [2].

Погоджуємось з думкою науковців В.Л. Полярної та В.В. Рябець, які виокремлюють такі основні принципи надання електронних послуг: надання електронних послуг повинно орієнтуватися не на потреби держави або окремої фізичної чи юридичної особи, а на інтереси всього суспільства з урахуванням особливостей і можливостей кожного громадянина; суспільство повинно корегувати надання електронних послуг; надання електронних послуг повинно базуватися на принципах доступності, гуманізму, законності, конфіденційності [3].

Процес трансформації надання електронних послуг в сучасних умовах стрімко прискорюється. Так, Пенсійним фондом України у жовтні 2012 року було започатковано вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України (<https://portal.pfu.gov.ua>), на якому користувачі мали змогу знайти та скористатись значною кількістю послуг, що надаються online. Перелік електронних сервісів вдосконалюється та розширюється з урахуванням тенденцій сьогодення, що суттєво допомагає вирішувати нагальні потреби людини. Одним з таких сервісів ПФУ є надання послуг за принципом екстериторіальності, який дозволяє обслуговувати громадян в обраному ними територіальному органі Фонду. Особливого значення надання послуг за цим принципом набуло в умовах воєнного стану, оскільки це

створює можливості для громадян у вирішенні пенсійних питань у Фонді, перебуваючи в безпечних місцях України.

Відповідно до інформаційної сторінки верпорталу Пенсійного фонду України вбачається, що незалежно від того, де людина зареєстрована, вона може звернутися до будь-якого сервісного центру ПФУ з питань: призначення/перерахунку пенсії; зміни способу виплати; поновлення виплати пенсії; переведення пенсійної виплати за новим місцем проживання; консультацій з питань пенсійного законодавства; надання інформації з реєстру застрахованих осіб; видачі довідок про розмір пенсії, про перебування на обліку; видачі пенсійних посвідчень; оформлення допомоги на поховання; інших послуг [4]. Однак більш детальну увагу в цій роботі приділимо особливостям застосування принципу екстериторіальності у ПФУ при опрацюванні заяв щодо призначення та перерахунку пенсій, який застосовується з 01.04.2021.

Постановою правління Пенсійного фонду України № 25-1 від 16.12.2020 були внесені зміни до Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» № 22-1, що набрали чинності 30.03.2020 (далі Порядок № 22-1) [5]. Зокрема, з 01.04.2021 відповідно до абзацу 13 пункту 4.2 Розділу IV «Приймання, оформлення і розгляд документів» Порядку №22-1 після реєстрації заяв, сканування копій документів засобами програмного забезпечення, за принципом екстериторіальності визначається структурний підрозділ органу, що призначає пенсію. За результатами розгляду заяви, орган Фонду, визначений за принципом екстериторіальності приймає не пізніше 10 днів відповідне рішення, яке зберігається в електронній пенсійній справі особи, а сама електронна пенсійна справа засобами програмного забезпечення передається до органу, що призначає особі пенсію за місцем проживання для здійснення виплати пенсії. Зазначений порядок є застосовним як для призначення пенсій, так і їх перерахунку.

Тобто, згідно внесених змін заява щодо призначення або перерахунку пенсії підлягає розгляду органом Фонду, який визначається за принципом екстериторіальності, і який виносить рішення. Однак, після прийняття відповідного

рішення, електронна пенсійна справа підлягає поверненню саме до органу Фонду, де вказана особа перебуває на обліку.

Слід зауважити, що у пояснювальній записці Пенсійного фонду України до проекту Постанови № 25-1 вказано, що запровадження принципу екстериторіальності щодо призначення пенсій є результатом необхідності приведення актів Пенсійного фонду України у відповідність до вимог чинного законодавства, Єдиний підхід до застосування пенсійного законодавства, централізована прозора система контролю за процесами призначення та перерахунків пенсій, мінімізація корупційних ризиків, зумовлених особистими контактами з громадянами, попередження можливих випадків зволікань у прийнятті рішення, оптимізація навантаження на працівників, розширення способів звернень до територіальних органів Пенсійного фонду України [6].

Питання відповідності деяких положень Порядку № 22-1 актам вищої юридичної сили, а саме положенням Конституції України та Закону України «Про звернення громадян» було предметом судового оскарження з підстав незгоди особи із розглядом його заяви про перерахунок пенсії органом Пенсійного фонду, визначеним за принципом екстериторіальності, оскільки позивач звертався із відповідною заявою до конкретного територіального органу Фонду. За висновком Верховного Суду, висловленим в постанові від 25.07.2023 у справі № 640/1873/22, суд констатував, що положення абзацу 13 пункту 4.2 та абзацу 2 пункту 4.3 Розділу IV «Приймання, оформлення і розгляд документів» Порядку № 22-1 мають легітимну мету та відповідають критерію «якості закону» і не передбачають можливість різного тлумачення чи правозастосування [7].

Доцільним при застосування цього принципу, на наш погляд, є і те, що у випадку оскарження в судовому порядку прийнятого територіальним органом Фонду рішення за принципом екстериторіальності, вимоги зобов'язального характеру щодо призначення пенсії та її виплати або відповідного перерахунку, мають бути заявлені саме до органу, визначеного за принципом екстериторіальності, а не Фондом за місцем перебування пенсіонера на обліку, про що також свідчить практика Верховного суду [8].

На підставі наведеного можемо дійти висновку, що на сьогодні все більше суспільних відносин переходить у цифровий формат. Електронні послуги в сфері пенсійного забезпечення, не є винятком і набувають широкого застосування. Універсалізація онлайн сервісів надання електронних послуг надає суспільним відносинам іншого забарвлення, та змушує розвиватися країну і суспільство в цілому. Використання новітніх сервісів надання послуг має свої переваги та зручність для громадян, як то: доступ у режимі 24/7, уникнення корупційної складової, зменшення витрат на утримання персоналу тощо. Сутність принципу екстериторіальності, що надається органами ПФУ полягає в опрацюванні заяв про призначення/перерахунок пенсій територіальними органами Фонду незалежно від місця прийняття заяви та місця проживання особи, що звертається із заявою. Запроваджений в органах Пенсійного фонду України екстериторіальний принцип обслуговування громадян виправдав себе у період воєнного стану, коли мільйони громадян були змушені залишати свої домівки з метою пошуку місця тимчасового проживання, безпечного для життя та здоров'я і продовжує активно застосовуватися органами ПФУ. Вказаний принцип сприяє прозорості системи контролю за процесами призначення та перерахунків пенсій, оптимізації навантаження на працівників Фонду та звісно мінімізує корупційні ризики.

Список використаних джерел:

1. Про адміністративні послуги: Закон України від 6 вересня 2012 р. № 5203-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5203-17#Text> (дата звернення: 07.05.2024).
2. Барікова А.А. Електронна держава: нова ефективність урядування : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 2016. 135 с.
3. Полярна В.Л., Рябець В.В. Європейські практики надання електронних послуг в правоохоронній діяльності та перспективи їх впровадження в Україні. URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/02/Ryabets_Polyarna_Derzhavne-upravlinnya.pdf (дата звернення: 07.05.2024)

4. Пенсійний Фонд України. Інформаційна сторінка вебпорталу. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2154498-pryntsyp-eksterytorialnosti-otrymujte-poslugu-tam-de-zruchno/> (дата звернення 07.05.2024).

5. Про затвердження Порядку надання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України «Про загальнообов’язкове державне пенсійне страхування» від 25.11.2005 № 22-1/ Постанова Правління Пенсійного фонду України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1566-05#top> (дата звернення 07.05.2024).

6. Пояснювальна записка до проєкту постанови правління Пенсійного фонду України “Про внесення змін до Порядку подання та оформлення документів для призначення (перерахунку) пенсій відповідно до Закону України “Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб”. URL: <https://www.pfu.gov.ua/content/uploads/2021/06/poyasnyvalna-zapyska.pdf> (дата звернення 07.05.2024).

7. Постанова Верховного Суду від 25.07.2023 по справі № 640/1873/22. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/112441883> (дата звернення 07.05.2024).

8. Постанова Верховного Суду від 08.02.2024 по справі №500/1216/23.URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116869800> (дата звернення 07.05.2024).

Petrosyan K. Application of the extraterritoriality principle by the pension fund bodies of Ukraine when considering applications for the appointment of pensions. – Article. The article analyzes the main principles of providing electronic services, in particular by the Pension Fund of Ukraine bodies. The principle of extraterritoriality is highlighted, which contributes to the transparency of the control system for the processes of appointment and recalculation of pensions, optimizes the workload of the Fund's employees, and minimizes corruption risks. The need for further expansion of online services provided by the PFU bodies is noted.

***Keywords:** principle, principle of extraterritoriality, PFU, pension, digitalization.*

Авторська довідка:

***Петросян К.Є.**, здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти, ОНП «Право, СНУ ім. В. Даля (Київ, Україна)*